

Het genus *Ischnoptera* in Nederland (Coleoptera: Brentidae)

Theodoor Heijerman
Kees Alders

TREFWOORDEN

Faunistiek, *Ischnoptera loti*, *I. modestum*, *I. virens*

Entomologische Berichten 81 (4): 160-169

Van het genus *Ischnoptera* komen in Nederland drie soorten voor, waarvan er één pas recent gemeld is. In deze bijdrage wordt een overzicht gegeven van deze soorten. We laten zien hoe ze kunnen worden onderscheiden, hun ecologie wordt kort beschreven op basis van literatuurgegevens, en het voorkomen in Nederland wordt besproken en weergegeven in de vorm van verspreidingskaartjes.

Inleiding

Ischnoptera is een genus binnen de Brentidae, waarvan twee soorten in de kevercatalogus worden vermeld voor Nederland (Heijerman & Alders 2010). Het betreft *I. virens* (Herbst, 1797) en *I. loti* (Kirby, 1808). Faasen (2020) meldde recent een derde soort, namelijk *I. modestum* (Germar 1817). *Ischnoptera virens* en *I. loti* zijn in ons land zeer algemeen en komen voor in elke provincie. Beide soorten zijn eenvoudig van elkaar te onderscheiden. Bij *I. virens* zijn de dekschilden en het halsschild blauw of groenachtig blauw en enigszins metalliek; bij *I. loti* is de bovenzijde zwart of bruinzwart met hoogstens een vettige glans. *Ischnoptera modestum* lijkt sterk op *I. loti* en is slechts op basis van het mannelijk genitaal met zekerheid van deze te onderscheiden. Het is waarschijnlijk dat *I. modestum* door veel mensen over het hoofd is gezien. Daardoor is het moeilijk om vast te stellen hoe algemeen de soort is en hoe de verspreiding in Nederland er precies uit ziet.

Het onderscheid tussen *I. virens* enerzijds en *I. loti* en *I. modestum* anderzijds is eenvoudig en zelfs in het veld waar te nemen. Veel lastiger is het om het genus vast te stellen. *Ischnoptera* wordt voornamelijk gekenmerkt door de afwezigheid van bijzondere kenmerken. Gelukkig zijn er diverse goede sleutels waarmee tot op genus gedetermineerd kan worden, zoals Dieckmann 1977, Behne 1994, Russell 2001, Rheinheimer & Hassler 2010 en Duff 2016.

Het genus *Ischnoptera* kent, althans in de Palearctis, twee subgenera, namelijk *Chlorapion* en *Ischnoptera*. Binnen *Chlorapion* worden zeven soorten onderscheiden, waaronder *I. C. virens*. Geen van de andere soorten komt voor in de aangrenzende landen van Nederland. Tot het subgenus *Ischnoptera* worden acht soorten gerekend, waaronder *I. I. loti* en *I. I. modestum*. In Midden-Europa komen nog *I. aeneomicans* (Wencker, 1864) en *I. fallens* (Marseul, 1988) voor. De eerste kan niet in Nederland verwacht worden omdat haar voedselplant (*Dorycnium germanicus*) hier niet groeit, de tweede wel.

In deze bijdrage beschrijven en illustreren we de verschillen tussen de drie inheemse *Ischnoptera*-soorten. Van elke soort geven we een fenogram, we bespreken het voorkomen in Nederland en presenteren van elke soort een verspreidingskaartje. De gegevens hiervoor zijn afkomstig uit het bestand van de snuitkeverwerkgroep (Heijerman 2019).

1. *Ischnoptera virens*, vrouwtje, dorsaal aanzicht, lengte 2,35 mm. Veenendaal (Utrecht), 4.viii.2009. Foto: Theodoor Heijerman
1. *Ischnoptera virens*, female, dorsal view, length 2.35 mm. Veenendaal (province of Utrecht), 4.viii.2009.

2. *Ischnopterapion loti*, vrouwtje, dorsaal aanzicht, lengte 2,5 mm. Wageningen (Gelderland), 25.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman
2. *Ischnopterapion loti*, female, dorsal view, length 2.5 mm. Wageningen (province of Gelderland), 25.vi.2020.

4. *Ischnopterapion loti*, mannetje, dorsaal aanzicht, lengte 2,2 mm. Wageningen (Gelderland), 25.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman
4. *Ischnopterapion loti*, male, dorsal view, length 2.2 mm. Wageningen (province of Gelderland), 25.vi.2020.

3. *Ischnopterapion loti*, vrouwtje, lateraal aanzicht, zelfde exemplaar als in figuur 1. Foto: Theodoor Heijerman
3. *Ischnopterapion loti*, female, lateral view, same specimen as in figure 1.

5. *Ischnopterapion loti*, mannetje, lateraal aanzicht, zelfde exemplaar als in figuur 4. Foto: Theodoor Heijerman
5. *Ischnopterapion loti*, male, lateral view, same specimen as in figure 4.

Taxonomie en herkenning

De inzichten in de verwantschapsrelaties tussen de hoofdgroepen van de Curculionoidea zijn nogal aan verandering onderhevig geweest en daardoor ook classificatie en nomenclatuur. De meest recente catalogus is die van Alonso-Zarazaga et al. (2017) en die volgen we hier. We geven hier geen uitgebreid overzicht van de veranderingen, maar laten toch enkele (in het verleden) veel gebruikte werken die de Nederlandse fauna betreffen, kort de revue passeren.

Om bij Everts (1903) te beginnen: deze auteur onderscheidt binnen de Curculionidae een subfamilie Apioninae, met een tribus Apionini, waarbinnen drie genera voorkomen, te weten *Nanophyes*, *Oxystoma* en *Apion*. Binnen het genus *Apion* worden soorten op een enkele uitzondering na niet op subgenusniveau ingedeeld. Brakman (1966) onderscheidt binnen de Curculionidae een genus *Apion* met 20 subgenera (inclusief *Oxystoma*). *Apion virens* en *A. loti* worden ingedeeld bij het subgenus *Eutrichapion*. Dieckmann (1977) kent binnen de Curculionidae de

6. *Ischnopteration modestum*, vrouwtje, dorsaal aanzicht, lengte 2,3 mm. Milsbeek (Limburg), 20.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman
6. *Ischnopteration modestum*, female, dorsal view, length 2.3 mm. Milsbeek (province of Limburg), 20.vi.2020.

8. *Ischnopteration modestum*, mannetje, dorsaal aanzicht, lengte 2,4 mm. Milsbeek (Limburg), 20.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman
8. *Ischnopteration modestum*, male, dorsal view, length 2.4 mm. Milsbeek (province of Limburg), 20.vi.2020.

7. *Ischnopteration modestum*, vrouwtje, lateraal aanzicht, zelfde exemplaar als in figuur 6. Foto: Theodoor Heijerman
7. *Ischnopteration modestum*, female, lateral view, same specimen as in figure 6.

9. *Ischnopteration modestum*, mannetje, lateraal aanzicht, zelfde exemplaar als in figuur 8. Foto: Theodoor Heijerman
9. *Ischnopteration modestum*, male, lateral view, same specimen as in figure 8.

subfamilie Apioninae met als enig genus *Apion* met daarbinnen diverse subgenera. *Apion virens* behoort tot het subgenus *Chlorapion* en *A. loti* en *A. sicardi* (= *A. modestum*) tot *Leptapion*. In Heijerman & Alders (2010) wordt binnen de Curculionoidea een familie Brentidae onderscheiden, met twee subfamilies, de Apioninae en de Nanophyinae. Veel van de subgenera bij Brakman (1966) en Dieckmann (1977) zijn hier opgewaardeerd naar genus. Tot het genus *Ischnopteration* behoren *I. loti* en *I. virens*. *Ischnopteration modestum* wordt hier niet genoemd,

maar wel in de naamlijst van Heijerman (1993) als voorkomend in het aangrenzend gebied. Heijerman (1993) deelt, in navolging van Alonso-Zarazaga (1990), het genus *Ischnopteration* op in twee subgenera, namelijk *Chlorapion* met *I. virens* en *Ischnopteration* met *I. loti* en *I. modestum*.

Ischnopteration virens (figuur 1) is eenvoudig van de beide andere soorten te onderscheiden door de kleur van het integument: *I. virens* is metalliek groen of blauwachtig. De ogen zijn boller dan die van de andere soorten en de dekschilden zijn voor-

10. *Ischnopterapion loti*, aedeagus, dorsaal aanzicht. Wageningen (Gelderland), 25.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman

10. *Ischnopterapion loti*, aedeagus, dorsal view. Wageningen (province of Gelderland), 25.vi.2020.

11. *Ischnopterapion loti*, aedeagus, lateraal aanzicht. Zelfde exemplaar als in figuur 10. Foto: Theodoor Heijerman

11. *Ischnopterapion loti*, aedeagus, lateral view. Same specimen as in figure 10.

12. *Ischnopterapion modestum*, aedeagus, dorsaal aanzicht. Milsbeek (Limburg), 25.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman

12. *Ischnopterapion modestum*, aedeagus, dorsal view. Milsbeek (province of Limburg), 25.vi.2020.

13. *Ischnopterapion modestum*, aedeagus, lateraal aanzicht. Zelfde exemplaar als in figuur 10. Foto: Theodoor Heijerman

13. *Ischnopterapion modestum*, aedeagus, lateral view. Same specimen as in figure 12.

zien van een enkele rij haren op de tussenruimtes. Bij *I. loti* en *I. modestum* (figuur 2-5, respectievelijk 6-9) is het integument dof, zwartachtig gekleurd met hoogstens een zeer zwakke metallieke glans. De ogen zijn meer afgeplat en op de tussenruimten staan twee rijen haartjes. In de literatuur worden meer onderscheidende kenmerken gegeven, maar met name de kleur is afdoende om het onderscheid te kunnen maken.

Het verschil tussen *I. loti* en *I. modestum* is lastiger. Bij *I. modestum* (figuur 6-9) zijn de dekschilden meestal meer gedrongen en naar het uiteinde sterker verbreed dan bij *I. loti* (figuur 2-5); bij *I. modestum* is de bovenkant van het lichaam iets glanzender dan bij *I. loti* en het rostrum is bij *I. modestum* over het algemeen iets langer dan bij *I. loti* (Behne 1994, Dieckmann 1973, 1977, Gønget, 1997, Morris 1990).

Dieckmann (1973) geeft in een sleutel de verschillenkenmerken voor *I. loti* en *I. modestum* (= *I. sicardi*) en merkt op dat op grond daarvan de meeste exemplaren wel op naam te brengen zijn. Maar omdat deze kenmerken variatie vertonen zullen er ook exemplaren zijn waarbij dat niet lukt. Bij mannetjes kan men

zijn toevlucht nemen tot de vorm van de aedeagus als kenmerk. Ook volgens Rheinheimer & Hassler (2010) is het onderscheid zeer lastig vanwege de grote variabiliteit van de uitwendige kenmerken en zouden alleen de mannetjes op basis van het genitaal te determineren zijn. Ook Duff (2016) sluit zich daarbij aan en merkt op dat beide soorten alleen met zekerheid op grond van het mannelijk genitaal onderscheiden kunnen worden.

Op grond van de aedeagus is het niet moeilijk om vast te stellen om welke soort het gaat: de top van de aedeagus van *I. loti* is meer toegespitst en van *I. modestum* meer afgerond. De aedeagus van *I. loti* is afgebeeld in figuur 10-11, het bijbehorende spiculum gastrale in figuur 14. Voor de afbeeldingen van *I. modestum* zie figuur 12-13 en 15. We hebben ook de spermatheca afgebeeld voor beide soorten (figuur 16-17) in de hoop verschillen te kunnen vinden. Helaas was dit niet het geval.

Ook wij hebben vastgesteld dat de uitwendige kenmerken niet voldoen om beide soorten met zekerheid uit elkaar te kunnen houden.

14

15

14. *Ischnopteration loti*, spiculum gastrale. Wageningen (Gelderland), 25.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman

14. *Ischnopteration loti*, spiculum gastrale. Dorsal view. Wageningen (province of Gelderland), 25.vi.2020.

15. *Ischnopteration modestum*, spiculum gastrale. Milsbeek (Limburg), 25.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman

15. *Ischnopteration modestum*, spiculum gastrale. Milsbeek (province of Limburg), 25.vi.2020.

16. *Ischnopteration loti*, spermatheca. Wageningen (Gelderland), 25.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman

16. *Ischnopteration loti*, spermatheca. Wageningen (province of Gelderland), 25.vi.2020.

17. *Ischnopteration modestum*, spermatheca. Milsbeek (Limburg), 25.vi.2020. Foto: Theodoor Heijerman

17. *Ischnopteration modestum*, spermatheca. Milsbeek (province of Limburg), 25.vi.2020.

Soortenoverzicht

De gegevens die gebruikt zijn voor de verspreidingskaartjes en de fenogrammen zijn afkomstig uit het bestand van de snuitkeverwerkgroep. Het laatste werkgroepsverslag over de snuitkevers is verschenen in de EIS-nieuwbrief van augustus 2019 (Heijerman 2019). Op dat moment bevatte het bestand 148.503 records en 456.942 exemplaren, van ruim 700 soorten. Op dit moment (4.i.2021) zitten er 160.467 records in het bestand van 490.093 exemplaren en van iets meer soorten.

In de bestanden zijn slechts enkele waarnemingen opgenomen afkomstig van Waarneming.nl. *Ischnopteration loti* en *I. modestum* zijn niet op basis van foto's te herkennen. In een enkel geval zal *I. virens* wel van een foto te determineren zijn, maar dit is nauwelijks in de praktijk voorgekomen. Op Waarneming.nl zijn in totaal twaalf waarnemingen van *I. virens* goedgekeurd, negen daarvan na toezending materiaal en slechts drie op basis van het aangeleverde beeldmateriaal.

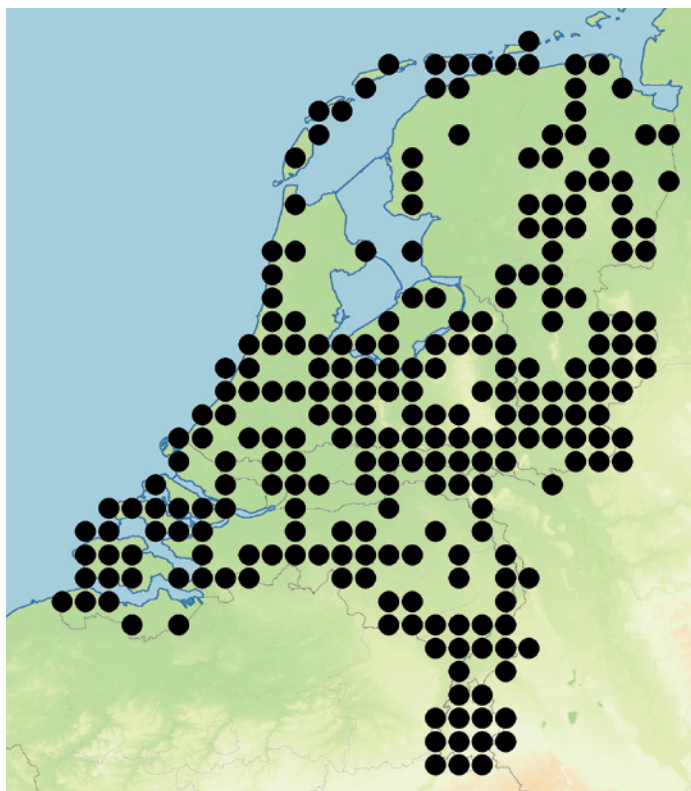
Overigens staat Waarneming.nl zelfs bekend om haar slechte foto's. Om Timo Roeke te citeren: 'Vaak zijn de beelden

van (matige) telefoonkwaliteit. En dat is ironisch genoeg goed nieuws. Want dat helpt de – toch al steeds betere – apps voor beeldherkenning vooruit' (Jean-Pierre Geelen, Volkskrant 22 december 2020: Tien miljoen dieren gespot in een jaar: 'Wij blinken uit in slechte foto's'). Nog even geduld dus en je hebt alleen een smartphone met de juiste app nodig om zelfs *I. modestum* en *I. loti* gemakkelijk van elkaar te kunnen onderscheiden.

Ischnopteration virens

Voorkomen en vangsten in Nederland

De oudste melding van *Ischnopteration virens* is te vinden in Snellen van Vollenhoven (1858): 'In September op de Gliphoeve, v. V.' [De Glip, Heemstede]. In Snellen van Vollenhoven (1848) wordt de soort nog niet genoemd. In Snellen van Vollenhoven (1870) wordt ze genoemd voor de Gliphoeve en van bij Amsterdam. De auteur schrijft: 'De soort ontbreekt aan de Verzameling

18. Vindplaatsen van *Ischnopteration virens* in Nederland.
18. Records of *Ischnopteration virens* in the Netherlands.

van Inlandsche Insecten, bijeengebracht door de Nederlandse Entomologische Vereniging' en insecten-jagers worden opgeroepen om materiaal te doneren aan de Standaard-Collectie, 'die eenmaal alle inlandse soorten bevatten moet'. Everts (1875) schrijft dat ze gemeen is op klaver en ook Everts (1887) noemt haar gemeen op klaver en voegt toe dat ze overwintert in bloempotten en tussen plantenafval. Ook in Everts (1903) wordt ze gemeen genoemd. Brakman (1966) meldt haar voor alle provincies behalve Groningen en Heijerman & Alders (2010) geven haar op voor elk van de twaalf provincies.

In het snuitkeverbestand zitten op dit moment 1163 records van *I. virens*, van 2456 exemplaren. Figuur 18 geeft een verspreidingskaartje: het aantal bezette 10x10-km-hokken bedraagt 249.

Europese verspreiding

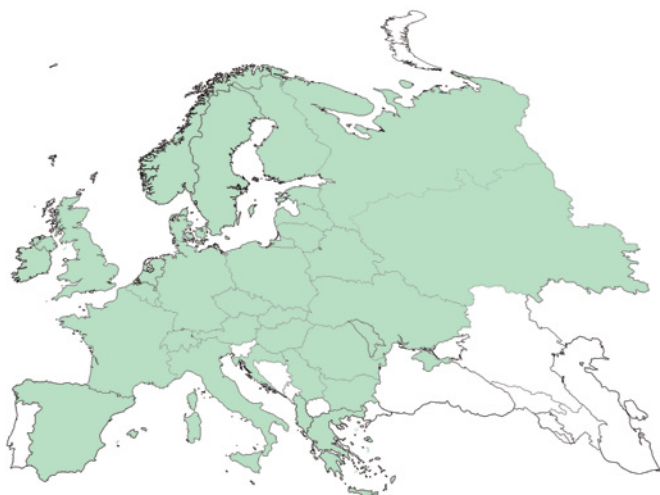
Ischnopteration virens komt in een groot deel van Europa voor: in 30 van de 54 onderscheiden gebieden (Alonso-Zarazaga et al. 2017). Opvallend is dat in deze catalogus België niet genoemd wordt, terwijl de soort wel van dat land bekend is: volgens Delbol (2013) komt de soort in bijna heel België voor. Tijdens een inventarisatie van het Bos t'Ename in Oost-Vlaanderen (Veraghtert et al. 2016) in 2015 heeft eerste auteur de soort ook in België aangetroffen (15 records, 102 exemplaren).

Het kaartje van figuur 19 geeft een overzicht van de landen waar *I. virens* van bekend is, gebaseerd op bovengenoemde bronnen aangevuld met gegevens van Fauna Europaea (Alonso-Zarazaga 2013).

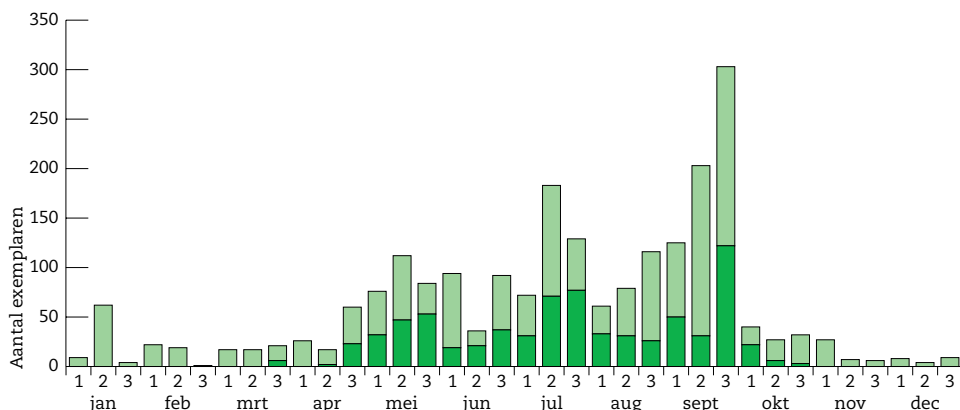
Habitat en Ecologie

Ischnopteration virens is een oligofage soort van *Trifolium* (Fabaceae): rode klaver *T. pratense*, witte klaver *T. repens*, inkarnaatklaver *T. incarnatum*, aardbeiklaver *T. fragiferum* en Alexandrijnse klaver *T. alexandrium* (Dieckmann 1977).

Scherf (1964) beschrijft haar ontwikkeling op rode klaver. De eieren worden vanaf eind mei tot begin augustus afgezet op diverse plaatsen van de voedselplant. Hij nam waar dat een vrouwtje 7 tot 54 eieren kan leggen. De larve leeft in de plant en belandt uiteindelijk in de stengelbasis of wortel, waar een circa 10 mm grote holte uitgevreten wordt. Hierin kan de pop worden aangetroffen vanaf eind juni. Ook Dieckmann (1977) beschrijft, gebaseerd op proeven van Stein (1965) (artikel niet gelezen), de ontwikkeling van de soort die van januari tot november kan worden aangetroffen. De jonge kevers komen in juli tevoorschijn en eten gedurende vier weken van de voedselplant. Daarna houden ze een eetpauze en eten vervolgens weer van eind september tot de winter. Paring vindt plaats in twee perioden, namelijk september en oktober en het voorjaar in april en mei.

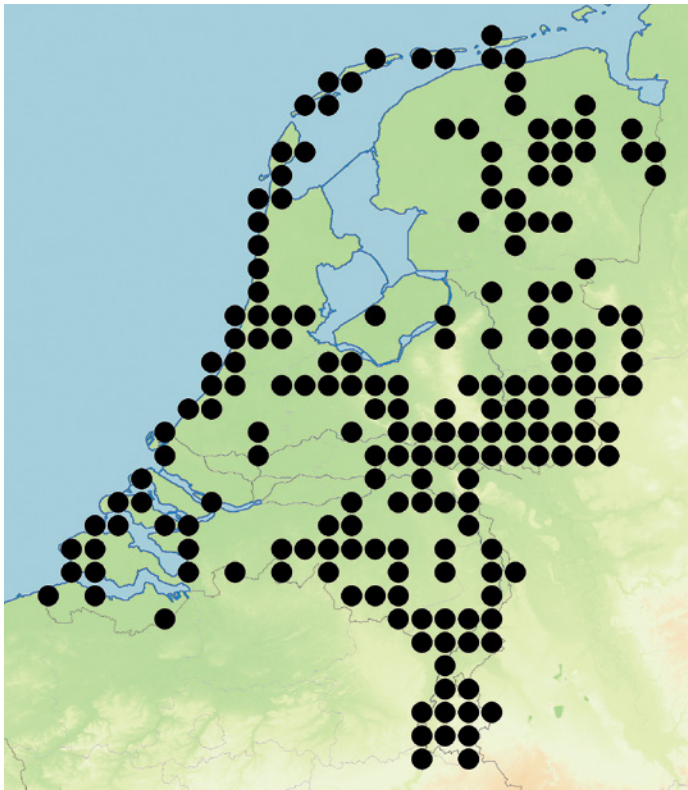

19. Europese verspreiding van *Ischnopteration virens*.
19. European distribution of *Ischnopteration virens*.

20. Fenogram van *Ischnopteration virens*. Donker gedeelte van de grafiek betreft de exemplaren die zijn gevangen door slepen, kloppen of met een interceptieval.

20. Phenogram of *Ischnopteration virens*. Dark part of the graph concerns the specimens collected with a sweeping net, by beating or with an interception trap.

21. Vindplaatsen van *Ischnopterapion loti* in Nederland.
21. Records of *Ischnopterapion loti* in the Netherlands.

22. Europese verspreiding van *Ischnopterapion loti*.
22. European distribution of *Ischnopterapion loti*.

De levensduur van de kever zou ongeveer twaalf maanden bedragen. Voor meer details over de biologie en ontwikkeling, zie Dieckmann (1977).

Figuur 20 geeft in een fenogram de verdeling van het aantal exemplaren over de decaden (periodes van 10 dagen) van het jaar. In deze grafiek is apart aangegeven welke exemplaren verzameld zijn door slepen of kloppen of met een interceptieval zijn gevangen, dus op een moment waarop ze op de plant aanwezig waren of actief. Het aantal 'actieve' exemplaren is veel lager dan het totaal aantal exemplaren; dit komt doordat van collectiemateriaal de verzamelmethode veelal niet bekend is. We zien in het fenogram dat het hele jaar door wel exemplaren zijn gevangen, en dat de periode waarin de kevers actief (op de plant aanwezig) zijn, loopt van eind maart tot midden oktober.

De kever zou schadelijk genoemd kunnen worden in de klaverteelt omdat vraatactiviteiten de plant kunnen belemmeren in haar groei (Dieckmann 1977, Scherf 1964). In 1994 wordt *I. virens* in de Verenigde Staten aangetroffen als importsoort en is daar schadelijk in de klaverteelt (Hoebeker et al. 2000). Ook in Canada is de soort per ongeluk geïntroduceerd (De Tonnancour et al. 2017).

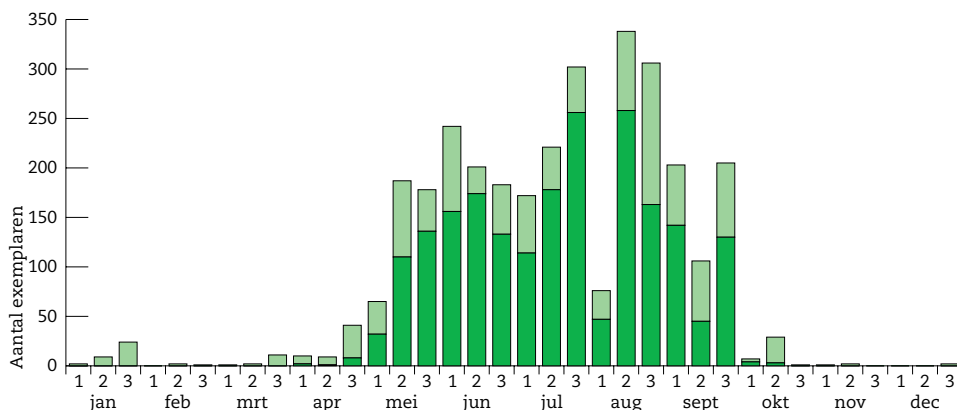
Interessant is nog dat *I. virens* een vleugeldimorphe soort is. Onderzoek wees uit dat op pas ingezaaide klavervelden het percentage ongevleugelde individuen laag is en toeneemt in de loop van de tijd, van 0% tot bijna 50% (Stein 1977). Op het voormalige Biologische Station te Wijster is bij loopkevers (Carabidae) veel onderzoek gedaan naar deze relatie tussen dispersie(vermogen) en vleugellengte enerzijds, en de stabiliteit of ouderdom van de habitat anderzijds (onder meer Den Boer et al. 1980).

Böhme (2005) karakteriseert *I. virens* als eurytoop. De soort komt voor in een groot aantal kruidrijke grasbiotopen in wegbermen, taluds, weilanden, graslanden, op klaverakkers etc. (Gønget 1997, Morris 1990).

Ischnopterapion loti

Voorkomen en vangsten in Nederland

De vroegste melding van *Ischnopterapion loti* is die in Everts (1887) waar hij *I. loti* (als *Apion angustatum* Kirby) algemeen op gewone rolklaver *Lotus corniculatus* noemt. Ook in Everts (1903) wordt *I. loti* genoemd, met als synoniemen: *Apion angustatum* Kirby, *A. modestum* Germar, *A. glabratum* Germar, en *A. languidum* Gyllenhal). Hij zou voorkomen op gewone rolklaver en moerasrolklaver *Lotus pedunculatus* (= *L. uliginosus*). Hiervan is *A. modestum* dus later een goede soort gebleken, die op moerasrolklaver voorkomt. In Everts (1903) wordt de soort gemeen genoemd op *Lotus corniculatus* en *L. uliginosus*, waaruit blijkt dat *I. modestum*

23. Fenogram van *Ischnopterapion loti*. Donker gedeelte van de grafiek betreft de exemplaren die zijn gevangen door slepen, kloppen of met een interceptieval.

23. Phenogram of *Ischnopterapion loti*. Dark part of the graph concerns the specimens collected with a sweeping net, by beating or with an interception trap.

nog niet als zelfstandige soort werd beschouwd.

Brakman (1966) geeft *I. loti* op voor negen van de elf provincies: niet voor Groningen en Drenthe. Heijerman & Alders (2010) geven aan dat ze in alle twaalf provincies is waargenomen.

In het snuitkeverbestand zitten 875 records van 3289 exemplaren. Figuur 21 geeft het verspreidingskaartje met 193 10×10-km-hokken.

Europese verspreiding

Net als *I. virens* komt *I. loti* in een groot deel van Europa voor en wel in 34 van de 54 onderscheiden gebieden (Alonso-Zarazaga et al. 2017). Ook nu blijkt dat België niet genoemd wordt, terwijl Delbol (2013) schrijft dat de soort in bijna heel België voorkomt. Tijdens voornoemde inventarisatie van het Bos t'Ename in Oost-Vlaanderen in 2015 heeft eerste auteur de soort evenwel niet aangetroffen.

Het kaartje van figuur 22 geeft een overzicht van de landen waar *I. loti* van bekend is, gebaseerd op bovengenoemde bronnen aangevuld met gegevens van Fauna Europaea (Alonso-Zarazaga 2013).

Habitat en Ecologie

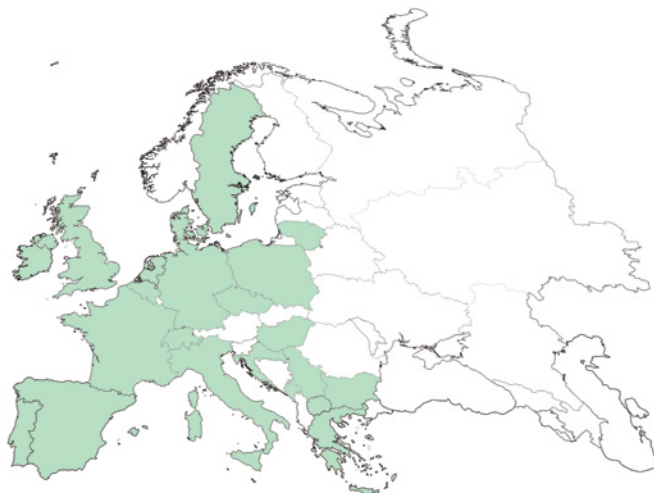
Ischnopterapion loti is een oligofage soort die vooral voorkomt op gewone rolklaver. Daarnaast wordt nog het voorkomen op smalle rolklaver *L. glaber* (= *L. tenuis*, *L. tenuifolius*) genoemd (Böhme 2005, Duff 2016, Dieckmann 1977) en Tempère & Péracart (1989) vermelden ook klein vogelpootje *Ornithopus perpusillus*.

In Hongarije zou de soort, behalve op gewone en smalle rolklaver, soms ook aangetroffen worden op enkele andere soorten van de vlinderbloemenfamilie, namelijk veldlathyrus *Lathyrus pratensis*, *Dorycnium pentaphyllum*, sikkelklaver *Medicago falcata* en vierzadige wikke *Vicia tetrasperma* waarmee de soort een minder oligofaag karakter krijgt (Podlussany et al. 2001). Dieckmann (1977) schrijft dat moerasrolklaver klaarblijkelijk gemeden wordt, maar voegt eraan toe dat het onmogelijk is om met zekerheid het waardplantspectrum van *I. loti* vast te stellen, omdat deze in het verleden niet is onderscheiden van *I. modestum*.

Scherf (1977) beschrijft de ontwikkeling van *I. loti*, maar helaas heeft hij geen onderscheid gemaakt tussen *I. loti*, *I. modestum* en *I. aeneomicans* (Wencker 1864). Volgens Dieckmann (1977) is de volwassen kever te vinden van midden april tot midden oktober. De kevers eten van de bloemen en jonge peultjes. Van juni tot augustus worden de eieren afgezet in een peul tussen de jonge zaden en na enkele dagen komen de larven eieren uit en boren de jonge larven zich in de rijpende zaden, die ze leeg eten. Een enkele vrucht zou 2-3 larven kunnen bevatten. Jonge kevers verblijven nog enkele dagen in

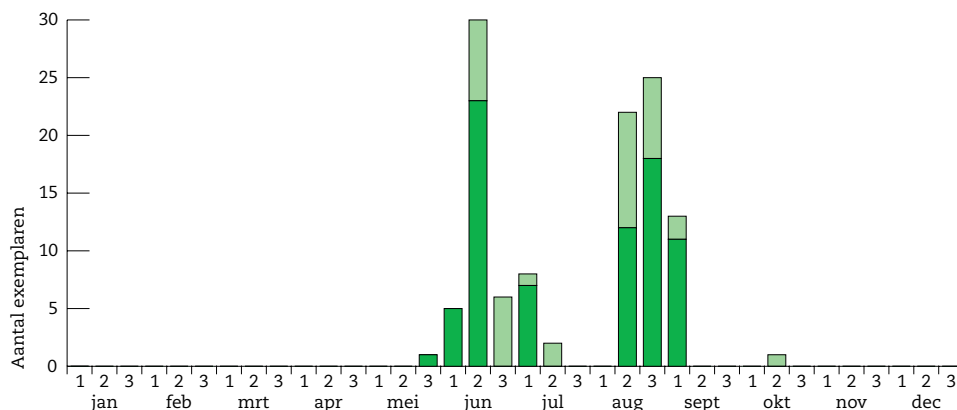
24. Vindplaatsen van *Ischnopterapion modestum* in Nederland.
24. Records of *Ischnopterapion modestum* in the Netherlands.

25. Europese verspreiding van *Ischnopterapion modestum*.
25. European distribution of *Ischnopterapion modestum*.

26. Fenogram van *Ischnopterapion modestum*. Donker gedeelte van de grafiek betreft de exemplaren die zijn gevangen door slepen, kloppen of met een interceptieval.

26. Phenogram of *Ischnopterapion modestum*. Dark part of the graph concerns the specimens collected with a sweeping net, by beating or with an interception trap.

de vruchten en komen tevoorschijn van eind juli tot september. Figuur 23 geeft het fenogram voor deze soort. De 'actieve' exemplaren zijn verzameld van begin mei tot eind september.

Ischnopterapion loti komt voor in droge kruidenrijke grasvegetaties, wegbermen, taluds, heidevelden, duinen, maar ook in vochtige graslanden en zilte grasvegetaties (Dieckmann 1977, Gønget 1997).

Ischnopterapion modestum

Voorkomen en vangsten in Nederland

De eerste melding van *I. modestum* in Nederland is van Faasen (2020) op basis van twee records, van 2018 en 2019. Maar de soort is al veel langer onder ons. In 2003 zijn de eerste exemplaren verzameld tijdens de zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging (Springendal, 10.vii.2003, leg. Th. Heijerman). In de jaren daarna zijn we beter gaan letten op de voedselplant waar we exemplaren van sleepten of klopten, en hebben we de mannetjes bekeken op het genitaal. Vrouwjes konden we niet (goed) onderscheiden en deze hebben we beschouwd als behorende tot dezelfde soort als de tegelijkertijd verzamelde mannetjes. Monsters met alleen vrouwjes hebben we genoteerd als *Ischnopterapion cf. loti* als de voedselplant zeer waarschijnlijk niet moerasrolklaver betrof, of *Ischnopterapion spec.* Deze onzekere exemplaren zijn niet in de kaartjes en fenogrammen betrokken; het betreft 47 exemplaren van 21 vindplaatsen.

In het snuitkeverbstand hebben we 30 records van 115 exemplaren. Het kaartje van figuur 24 geeft het voorkomen in Nederland weer: de soort is vastgesteld in 20 10×10 AC-hokken. Hierbij zijn ook de twee records uit Faasen (2020) weergegeven.

Europese verspreiding

Ischnopterapion modestum is in Europa van veel minder landen bekend dan beide andere soorten (19 van de 54) (Alonso-Zarazaga et al. 2017). Dit zal ongetwijfeld het gevolg zijn van de late onderkenning van *I. modestum* als zelfstandige soort. Ook wordt hij door Alonso-Zarazaga et al. (2017) niet genoemd voor België, terwijl Delbol (2013) toch een vondst noemt: Namur, Cerfontaine VII.1997. leg. J. Beaulieu. Eerste auteur ving tijdens de inventarisatie van Bos t'Ename in Oost-Vlaanderen een mannetje (Ename, 27.v.2015, leg. Th. Heijerman).

Het kaartje van figuur 25 geeft een overzicht van de landen waar *I. modestum* van bekend is, gebaseerd op bovengenoemde bronnen aangevuld met gegevens van Fauna Europaea (Alonso-Zarazaga 2013).

Habitat en Ecologie

Ischnopterapion modestum leeft monofaag op moerasrolklaver (Böhme 2005). Morris (1990) voegt expliciet toe dat hij niet voorkomt op welke andere *Lotus*-soort dan ook. Toch schrijft Dieckmann (1977) dat hij in Zuid-Europa en Noord-Afrika ook op andere plantensoorten kan voorkomen. Het is mogelijk dat deze laatste informatie geen betrekking heeft op *I. modestum*, die in Dieckmann (1973, 1977) *Apion sicardi* Desbrochers, 1893 genoemd wordt. *Ischnopterapion sicardi* wordt ook opgegeven als synoniem van *I. plumbeomicans* (Rosenhauer, 1856). Dit is een Zuid-Europese soort die ook in Noord-Afrika voorkomt (Alonso-Zarazaga et al. 2017) en daar leeft op *Lotus arenarius* (Alonso-Zarazaga in litt.).

Volgens Dieckmann (1977) zijn de kevers op de plant aan te treffen van mei tot begin september. De larve leeft in de vruchten; de jonge kevers verschijnen van eind augustus tot begin september. In figuur 26 wordt het fenogram van *I. modestum* getoond. Alle exemplaren zijn afkomstig uit de periode van eind mei tot begin september.

Ischnopterapion modestum komt voor op plaatsen waar de voedselplant groeit, zoals vochtige en natte graslanden, moerasgebieden en oevers van rivieren en meren.

Ten slotte

Ischnopterapion modestum is lange tijd gezien als een vorm van *I. loti* en niet als zelfstandige soort. Hierdoor zal een deel van de informatie die betrekking heeft op *I. loti*, in feite gebaseerd zijn op *I. modestum*. Wij hebben de eerste exemplaren van *I. modestum* pas in 2003 onderscheiden. Het is daardoor niet uitgesloten dat zich onder het collectiemateriaal van *I. loti* dat bekeken is voor 2003 exemplaren van *I. modestum* bevinden. Dit betekent dat we niet weten of *I. modestum* een relatieve nieuwkomer is, of al lange tijd in Nederland voorkomt zonder herkend te zijn. Hier ligt een schone taak voor een jonge en enthousiaste entomologe.

Dankwoord

Het is ondoenlijk om alle verzamelaars te noemen waarvan materiaal in collecties staat en dat is opgenomen in het snuitkeverbstand. We noemen en bedanken hier alleen de personen waarvan we exemplaren mochten zien van *I. modestum* ter controle en/of determinatie: Albert Dees, Frank van Nunen en Dré Teunissen.

Literatuur

- Alonso-Zarazaga MA 1990. Revision of the supraspecific taxa in the palaeartic Apionidae Schoenherr, 1823 (Coleoptera, Curculionoidea). 2. Subfamily Apioninae Schoenherr, 1823: Introduction, keys and descriptions. *Graellsia* 46: 19-156.
- Alonso-Zarazaga MA 2013 Apionidae. Fauna Europaea version 2017.06. Beschikbaar op <https://fauna-eu.org> [geraadpleegd 18 januari 2020].
- Alonso-Zarazaga MA, Barrios H, Borovec R, Bouchard P, Caldara R, Colonnelli E, Gültekin L, Hlaváč P, Korotyaev B, Lyal CHC, Machado A, Meregalli M, Pierotti H, Ren L, Sánchez-Ruiz M, Sforzi A, Silfverberg H, Skuhrovec J, Trýzna M, Castro AJVD & Yunakov NN 2017. Cooperative catalogue of palaeartic Coleoptera Curculionoidea. *Monografías electrónicas SEA* 8.
- Behne L 1994. 92.e Familie Apionidae. Die Käfer Mitteleuropas, 3. Supplementband mit Katalogteil (Lohse GA & Lucht W eds). Goecke & Evers. 10: 184-246.
- Böhme J 2005. Die Käfer Mitteleuropas, Band K: Katalog (Faunistischer Übersicht). Spektrum Verlag.
- Brakman PJ 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggende gebied. *Monographien van de Nederlandsche Entomologische Vereeniging* 2: 1-219.
- De Tonnancour P, Anderson RS, Bouchard P, Chantal C, Dumont S & Vigneault R 2017. New Curculionoidea (Coleoptera) records for Quebec, Canada. *ZooKeys*: 95-117.
- Delbol M 2013. Catalogue of Curculionoidea of Belgium (Coleoptera: Polyphaga). *Catalogue des Curculionoidea de Belgique (Coleoptera : Polyphaga)*. *Belgian Journal of Entomology*: 1-95.
- Den Boer PJ, Van Huizen THP, Den Boer-Daanje W, Aukema B & Den Bieman CFM 1980. Wing polymorphism and dimorphism in ground beetles as stages in an evolutionary process (Coleoptera: Carabidae). *Entomologia Generalis* 6: 107-134.
- Dieckmann L 1973. Apion-Studien (Coleoptera: Curculionoidea). *Beiträge zur Entomologie* 23: 71-92.
- Dieckmann L 1977. Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Coleoptera-Curculionidae (Apioninae). *Beiträge zur Entomologie* 27: 7-243.
- Duff AG 2016. Beetles of Britain and Ireland.

- Volume 4: Cerambycidae to Curculionidae. AG Duff.
- Everts E 1875. Lijst der in Nederland voorkomende schildvleugelige insecten (Coleoptera). Martinus Nijhoff.
- Everts E 1887. Nieuwe naamlijst van Nederlandse schildvleugelige insecten (Insecta Coleoptera). De Erven Loosjes.
- Everts E 1903. Coleoptera Neerlandica. De schildvleugelige insecten van Nederland en het aangrenzend gebied. Tweede deel. Martinus Nijhoff.
- Faasen T 2020. Drie nieuwe Nederlandse kevers en een herontdekking (Coleoptera: Latridiidae, Brentidae, Ptiliidae, Anthicidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 55: 11-21.
- Gønget H 1997. The Brentidae (Coleoptera) of Northern Europe. Fauna Entomologica Scandinavica 34: 1-289.
- Heijerman Th 1993. Naamlijst van de snuitkevers van Nederland en het omliggende gebied (Curculionoidea: Curculionidae, Apionidae, Attelabidae, Urodontidae, Anthribidae en Nemonychidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 5: 19-46.
- Heijerman Th 2019. Snuitkevers (Curculionoidea). EIS Nieuwsbrief 69: 4-6.
- Heijerman Th & Alders K 2010. Brentidae - spitsmuisjes. In: Catalogus van de Nederlandse kevers (Coleoptera) (Vorst O ed), Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging 11: 161-164.
- Hoebeke ER, Byers RA, Alonso ZMA & Stimmel JF 2000. *Ischnopterapion* (Chlorapion) *virens* (Herbst) (Coleoptera: Curculionoidea: Brentidae: Apioninae), a Palearctic clover pest new to North America: Recognition features, distribution, and bionomics. Proceedings of the Entomological Society of Washington 102: 151-161.
- Morris MG 1990. Orthocerous weevils. Coleoptera: Curculionoidea (Nemonychidae, Anthribidae, Urodontidae, Attelabidae and Apionidae). Handbooks for the Identification of British Insects. 5 (16): 1-108.
- Podlussany A, Jermy T & Szentesi A 2001. On the leguminous host plants of seed predator weevils (Coleoptera: Apionidae, Curculionidae) in Hungary. Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae 47: 285-299.
- Rheinheimer J & Hassler M 2010. Die Rüsselkäfer Baden-Württembergs. LUWB Landesanstalt für Umwelt, Messungen und Naturschutz Baden-Württemberg.
- Russell M 2001. Apionidae of the Western Palaearctic, vol 1. Crocodile Press.
- Scherf H 1964. Die Entwicklungsstadien der mitteleuropäischer Curculioniden (Morphologie, Bionomie, Oekologie). Abhandlungen der Senckenbergischen Naturforschenden Gesellschaft, 506: 1-335. Verlag Waldemar Kramer, Frankfurt am Main.
- Snellen van Vollenhoven SC 1848. Bijdrage tot de fauna van Nederland. Naamlijst van schildvleugelige insecten. RF van Arum.
- Snellen van Vollenhoven SC 1858. Naamlijst van Nederlandsche schildvleugelige insecten. In: Herklots JA (red.), Bouwstoffen voor eene fauna van Nederland 2: 1-70. Brill.
- Snellen van Vollenhoven SC 1870. Laatste lijst van Nederlandsche schildvleugelige insecten (Insecta Coleoptera). De Erven Loosjes.
- Stein W 1965. Das Frassverhalten von *Apion virens* (HERBST). (Col. Curculionidae) an Rotklee (*Trifolium pratense*). Zeitschrift für Angewandte Entomologie 55:389-399.
- Tempère G & Péricart J 1989. Coléoptères Curculionidae. Quatrième partie. Complements aux trois volumes d'Adolphe Hoffman. Corrections, additions et repertoire. Faune de France 74: 1-536.
- Veraghtert W, Alderweireldt M, Bosmans, R, Jacobs M, Pollet M, Severijns N, Sleenwaert T & Verhaeghe F 2016. Inventarisatie van de biodiversiteit in Bos t'Ename. Rapport Natuurpunt Studie, 2016/11.

Geaccepteerd: 13 april 2020

Summary

The genus *Ischnopterapion* in the Netherlands (Coleoptera: Brentidae)

Three species of *Ischnopterapion* occur in the Netherlands: *I. virens*, *I. loti* and *I. modestum*. *Ischnopterapion virens* and *I. loti* are common throughout the country. *Ischnopterapion modestum* was recently published as an addition to the Dutch list, but the species was collected as early as 2003. *Ischnopterapion loti* and *I. modestum* are very similar in appearance and difficult to separate: only males can be identified with certainty, based on the aedeagus. In this contribution we illustrate the three species and we summarise some information from literature on their biology. Based on data from the Dutch weevil working group, we present a distribution map and phenogram for each species.

Theodoor Heijerman

Wageningen

theodoor.heijerman@weevil.demon.nl

Kees Alders

Arnhem